

Мунько Анна Юрїївна,
кандидат з державного управління,
доцент кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИПЛІКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ

У статті досліджується проблема ефективності використання коштів місцевого та державного бюджетів. Обґрунтовано доцільність застосування економічних мультиплікаторів під час ухвалення державно-управлінського рішення щодо спрямування коштів на економічну чи соціальну сфери. Наведено види мультиплікаторів для застосування під час планування бюджетних видатків та обмеження щодо їх використання.

Ключові слова: *публічне управління, місцеве самоврядування, місцеві бюджети, державний бюджет, видатки, мультиплікатор, ефективність.*

Перед органами державної влади та місцевого самоврядування завжди постає і ніколи не втрачає актуальності питання ефективного використання коштів платників податків, ранжування бюджетних видатків за їх пріоритетністю. Роки практик та наукових досліджень досі не дали однозначної відповіді на це надзвичайно питання. Одні надають перевагу фінансуванню соціальних ініціатив, пропагуючи філософію державного патерналізму та соціальну справедливість – в результаті отримуючи швидкий, проте короткостроковий ефект. Інші апелюють до задоволення потреб членів територіальної громади як платників податків, незалежно від економічної ефективності того чи іншого державно управлінського рішення. В теорії бюджетування з'являються новаційні технології формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Проте іноді варто звернутися до основ класичної макроекономіки, щоб встановити зв'язок між інвестиціями, видатками бюджету, споживанням, доходами державного (місцевого) бюджету та ВВП (ВРП).

У цьому світлі пропонуємо згадати Дж. Кейнса - автора концепції мультиплікації інвестицій. Термін і ідею мультиплікації він запозичив в іншого британського економіста, професора Кембриджа Р.

Кана, який обґрунтував можливість обрахунку загальної величини зайнятості, коли відома первинна зайнятість і гранична схильність до споживання (мультиплікатор зайнятості, 1931 р.) [1].

Мультиплікатори економічної політики – множники, що показують зміну доходу або грошової пропозиції відносно зміни певної компоненти витрат, реагуючи на зміни в економіці. Українські дослідники публічного управління до таких основних відносять, зокрема мультиплікатор автономних витрат (мультиплікатор Кейнса), мультиплікатори інвестицій, державних витратів (бюджетний мультиплікатор), податків, збалансованого бюджету, а також депозитний мультиплікатор [2, с. 373].

Як правило, під час планування бюджетних витратів застосовують бюджетний мультиплікатор, який показує, у скільки разів зросте або зменшиться обсяг дохідної частини бюджету через збільшення або скорочення витратів на одну гривню. Безпосередній макроекономічний зв'язок податків з ВВП відображає податковий мультиплікатор. Він показує на скільки зростають або зменшуються обсяги виробництва при зростанні чи зменшенні податкового тиску. Однак цих коефіцієнтів недостатньо, щоб належним чином оцінити пріоритетність бюджетних витратів (інвестицій), оскільки вони не повною мірою враховують галузеву специфіку.

Для підвищення ефективності планування бюджетних витратів базуючись на закордонному досвіді пропонуємо додатково застосовувати три мультиплікатори, що оцінюють вплив екзогенних змін кінцевого попиту (споживання, інвестицій, експорту) на результати виробництва в секторах економіки, додану вартість та отриманий дохід домогосподарствами, зайнятість. Це – мультиплікатор ВВП у базових цінах (застосовуються статті, які становлять дохід від праці, чисті податки на виробництво та операційний надлишок підприємства); мультиплікатор доходів (оцінює пряме збільшення заробітної плати); мультиплікатор зайнятості (очікуване збільшення кількості робочих місць від нової діяльності); мультиплікатор виробництва (виражається у загальній валовій продукції на гривню витрат на виробництво).

У таблиці 1 наведені результати обрахунків за видами мультиплікаторів, здійснені урядом провінції Альберта (Канада). Як ці показники можуть допомогти під час ухвалення рішення про розподіл витратів бюджету? За обмеженості бюджетного ресурсу важливо обирати найбільш пріоритет напрямки фінансування. Тому, наприклад, аналіз мультиплікатора ВВП вказує на менший мультиплікативний ефект для провінції Альберта від можливого інвестування в розвиток

авіаперевезень у порівнянні з залізничними чи іншими наземними пасажирськими перевезеннями. Тобто, якщо перед державним управлінням стоїть вибір – спрямувати кошти на будівництво доріг чи нового аеропорту, то пріоритетність напряму фінансування стає очевидною за наявності обрахованих мультиплікаторів.

Видатки на економічну діяльність посідають 4-те місце серед бюджетних пріоритетів розвинутих країн - членів ЄС (у середньому 4,5% ВВП). Перш за все фінансуються видатки на соціальний захист, охорону здоров'я та освіти. Це, по-перше, свідчить про те, що у розвинутих країнах державне втручання в економіку є децю обмеженим [3]; по-друге, мультиплікатори освітніх послуг та охорони здоров'я є вищими за мультиплікатори видів економічної діяльності, хоча й мають непрямої економічний ефект.

Таблиця 1

Мультиплікатори економічної політики провінції Альберта

(Канада)

Галузь, сфера	Мультиплікатор ВВП у базових цінах	Мультиплікатор тор доходів від праці	Мультиплікатор зайнятості	Мультиплікатор виробництва
Роздрібна торгівля	0,836	0,551	0,125	1,406
Авіаперевезення	0,566	0,375	0,054	1,650
Залізничні перевезення	0,842	0,459	0,045	1,441
Транзитні, наземні пасажирські перевезення	0,843	0,568	0,101	1,470
Освітні послуги (окрім університетів)	0,873	0,754	0,113	1,207
Освітні послуги (університети)	0,885	0,524	0,073	1,171
Охорона здоров'я та соціальний захист	0,860	0,453	0,096	1,222
Лікарні	0,819	0,705	0,076	1,345
Радіо та телебачення	0,656	0,420	0,067	1,258

Джерело: [4, с. 15-17]

Мультиплікатори охоплюють три економічні ефекти: прямиий (негайний ефект, викликаний безпосередньо зміною кінцевого попиту); непряий (наступний ефект, викликаний наслідками змін проміжного попиту); індукований (пояснюється наслідком зміни, що випливає з оплати праці працівників та інших доходів та може спричинити подальші витрати і, отже, подальші зміни кінцевого попиту).

Існують також обмеження щодо використання мультиплікаторів під час планування бюджетних видатків, пов'язані з фіксованими цінами, технологією виробництва та потужністю, юрисдикціями тощо. Зосередимо увагу на таких із них:

1. Мультиплікатори характерні для країн, регіонів і навіть, територіальних громад. Тому, мультиплікатори в табл. 1 призначені для економіки Альберти і не можуть використовуватися для оцінювання впливу на інші юрисдикції. Доцільно розраховувати мультиплікатори як ВВП, так і ВРП (валовий регіональний продукт). Статистика в Україні на разі, на жаль, не передбачає обрахунок місцевого валового продукту для територіальних громад, а це дещо знижує точність мультиплікатора на локальному рівні.

2. Розмір та інтерпретація мультиплікатора залежить від того, як він визначений. Є множники, які вимірюють вплив на валовий обсяг виробництва, а інші вимірюють ВВП, що часто є більш бажаним, оскільки мультиплікатори ВВП виключають подвійний підрахунок витрат (або вигод). Важливо ретельно продумати, який мультиплікатор підходить для проекту.

3. Мультиплікатори відображають структуру зв'язків економіки та галузі в певний момент часу, тобто розрахунок здійснений для 2019 р., буде менш достовірним у 2020 р., якщо зв'язки змінилися.

Підсумовуючи, висловимо гіпотезу про те, що фактично не існує законів економіки, які б не працювали в державному управлінні, яку маємо на меті обґрунтувати в процесі подальших наукових розвідок.

Список літератури:

1. Ковальчук В.М. Світова економіка: її історія та дослідники [Електрон. ресурс] : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. - 524 с. – Режим доступу : <https://library.if.ua/books/61.html>.
2. Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпугенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

3. Уманців Ю.М., Міняйло О.І. Механізм економічної політики [Електрон. ресурс]: навч. посіб. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 436 с. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1584072033496/ekonomika/mehanizm_ekonomich_noyi_politiki.

4. Alberta Economic Multipliers / Government of Alberta, 2017. – 62 p.

JEL G31

Грецов Мирослав Миколайович,
доктор наук з державного управління,
аналітик в ГО «Українська експертна фундація»

ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ У СВІТЛІ МОДЕЛІ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ Ч. ТІБУ

У статті розглядаються особливості застосування гендерного підходу до бюджетування. Обґрунтовано доцільність врахування фіскальних аспектів під час формування технологій гендерно орієнтованого бюджетування, зокрема на основі моделі суспільного вибору Ч. Тібу.

Ключові слова: *гендерний підхід, гендерно орієнтоване бюджетування, місцеві бюджети, доходи, видатки, суспільний вибір, податки, бюджетна політика.*

Гендерна рівність уособлюється в рівному правовому статусі жінок і чоловіків та рівних можливостях для його реалізації, що дозволяє громадянам брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства, мати соціальні пільги та нести відповідальність без поділу на гендери. Це не лише основа соціальної справедливості, що регулює рівні права, можливості та увлечення про них, а й обов'язки людини. Вона є важливим чинником глобального розвитку і фундаментальним правом людини.

Ще у 1995 році досягнення цілей гендерної рівності та впровадження гендерних аспектів у державну політику світова спільнота задекларувала у Платформі дій, ухваленій на Пекінській конференції. З'являється формат оцінювання користі державних витрат для різних гендерів та коригування бюджетів з метою забезпечення рівного доступу до бюджетних коштів для них. Пізніше міжнародні організації та інституції, зокрема Фонд розвитку для жінок ООН, Європейська економічна комісія та інші виступили ініціаторами